

gironí que s'han fet insubstituïbles. Són obres que cal valorar amb justesa, que apleguen un cabal important d'informació, no sempre prou ben triat, o sovint no prou apoiat críticament i documental, però que aplegat resulta el primer esglaió i referència necessària per a encetar un treball d'investigació sobre les nostres terres. Segurament que el nostre conjunt de coneixements actual exigiria l'actualització de moltes d'aquestes obres de la «Biblioteca Gerundense de Estudios e Investigacions», però com que no hi ha hagut encara ningú amb el coratge d'emprendre noves síntesis és indiscutible que han de seguir jugant un paper durant força temps.

Globalment, doncs, Pla i Cargol fou un home que seguí el palpit de la ciutat i s'hi mantingué fidel fins a la mort. El seu exemple és important, i caldrà que d'altres vulguin seguir-lo.

Per tots aquests motius, la «Revista de Girona» no podia faltar a la cita puntual amb l'home que havia presidit tantes i tantes iniciatives culturals de Girona, i havia col·laborat amb diverses generacions d'escriptors gironins. Aquest i d'altres articles que segueixen volen ésser la nostra contribució a aquest homenatge, que d'altra banda és sorprenent que no hagi comptat en cap moment amb la contribució, del Consistori Municipal, que en definitiva és la corporació que durant tants anys el tingué com el seu cronista oficial.

## ELS LLIBRES DEL SENYOR PLA

per  
**Enric Mirambell i Belloc**

Amb l'expressió «els llibres del Sr. Pla» s'ha entès una part molt concreta de l'obra de l'escriptor gironí, darrerament traspassat. Sovint hem sentit repetir les frases: «Aixo ho trobaràs en els llibres del Sr. Pla», «Hem de buscar-ho als llibres del Sr. Pla», «abans de començar el treball o abans de consultar bibliografia concreta sobre un tema, mira què en diuen els llibres del Sr. Pla», etc.

Aquests «llibres del Sr. Pla», són eis que tracten de Girona, ciutat, comarques i província, i que ell agrupà sota el títol de col·lecció: «Biblioteca gerundense de estudios e investigaciones». Títol poc utilitzat en el llenguatge vulgar i menys conegut que el que hem utilitzat per a titular aquest article

La producció bibliogràfica del Sr. Joaquim Pla Cargol és d'una amplitud extraordinària. La seva llarga vida i la seva constància en el tre-

ball donaren lloc a la producció d'un considerable nombre de publicacions. A més dels llibres sobre Girona a què ens referirem d'una manera especial, publicà un considerable nombre d'obres pedagògiques, dintre el treball d'equip familiar de la casa Editorial Dalmau Carles, Pla, que nodrí les biblioteques escolars de gairebé tots els pobles d'Espanya i de molts països sud-americans. La seva obra pedagògica abarcà tots els aspectes de l'ensenyament i es dedicà a les més variades disciplines, des de les Ciències Naturals fins a la Història de l'Art.

Per altra part, totes les publicacions periòdiques gironines del seu temps gaudiren de la seva col·laboració. Seria una labor interessantíssima, encara que pràcticament impossible, recollir tota la seva producció dispersa en diaris i revistes.

Un detall que, per senzill, no deixa de tenir el seu interès és la col·lecció de felicitacions nadal·lenques que dedicava anyalment als seus nombrosos amics. Es tracta d'una sèrie monogràfica sobre aspectes històrics, artístics o populars del cicle de Nadal. Algunes d'elles són fulletons, amb un considerable nombre de planes i un interès temàtic indiscutible. Observem com en els últims anys es van simplificant, a mesura que s'exhauria la seva capacitat de treball, fins que al final s'hagué de limitar al senzill tarjetó.

Tota la seva producció literària té un marcat interès; però aquí volem destacar els llibres dedicats a estudiar i divulgar la temàtica gironina.

Ja al 1917 publicà, amb col·laboració de Xavier Montsalvatje **Girona, terra de gestes i de beutat**. És un llibret petit; però que reuneix tota la problemàtica gironina, tractada amb gran delicadesa i amb un llenguatge acurat i fins i tot poètic.

La preocupació pels estudis locals té a Girona una gran tracció, els orígens de la qual hem de buscar en l'anomenada generació de la «Revista de Gerona».

Des de les darreres dècades del passat segle, en què un grup de gironins, apassionats per la nostra terra, crearen la «Asociación Literaria de Gerona» i publicaren la «Revista de Gerona», no ha mancat qui, en grup o individualment, hagi seguit les seves petjades.

Joaquim Pla es mogué dintre la Comissió de Monuments (amb una actuació destacadíssima), de la Societat Econòmica d'Amics del País i de l'Ateneu de Girona. Més tard com a membre fundador i directiu de l'Institut d'Estudis Gironins. Però una bona part dels seus estudis locals els realitzà individualment, i alguns d'ells en una època en què havia quedat pràcticament sol en la realització d'aquestes tasques.

Al 1940 veia la llum pública la primera edició de la **Gerona Històrica**. El pròleg està signat al 1939. El moment era difícil, des de molts punts de vista. Escassejaven tots els mitjans

materials. Es publicava poquíssim. Eren escassos els investigadors i cada u treballava aïllat. No estava encara creat l'Institut d'Estudis Gironins. Era el moment de la penúria del paper; de la necessitat del «pluriempleo» per a poder viure. Moment, doncs, ben poc favorable per a dedicar-se a treballs econòmicament no rendables, com ho eren la investigació històrica o la creació literària.

Tot això no fou obstacle perquè es publicqués la **Gerona Històrica**. Amb una presentació externa que, en comparança a les produccions coetànies, resultava fins i tot luxosa. El Senyor Joaquim hi posà no sols el seu treball personal, sinó també els mitjans materials que estaven al seu abast. En aquelles circumstàncies, potser només a ell era possible de portar a terme semblant obra. El cas és que ho va fer, sense regatejar-hi cap esforç; sense mirar la rendabilitat, posant al servei d'aquell ideal tots els mitjans de què disposava.

En la **Gerona Històrica** ens presenta la vida gironina al llarg dels segles, i ens mostra els fets emmarcats dintre la problemàtica general del país i del món. En aquesta, com en totes les seves obres, l'autor descobreix la seva condició de pedagog. Ens parla també d'altres aspectes de la ciutat que sobrepassen la temàtica històrica. En això hi volem veure una preocupació per poder publicar dades i notícies que encaixarien millor en altres obres; però que no deuria veure massa clara la possibilitat de poder publicar. **Gerona Històrica** ve a ser una mica com el «llibre de Girona». Un precedent el trobem en **La ciutat de Girona** de Carles Rahola; llibre, en aquells moments exhaurit i que no era fàcil d'aconseguir. De passada direm que Joaquim Pla i Carles Rahola es professaren una gran amistat, de la que el Sr. Pla no es desentengué en cap moment. En les publicacions de Pla Cargol s'esmenta sempre l'obra de Carles Rahola. També volem fer constar que tant **La ciutat de Girona** com les altres publicacions de Rahola figuraren sempre a la Biblioteca Pública de Girona, a disposició dels lectors.

L'èxit de **Gerona Històrica** fou ben clar. L'obra es comprà, es llegí i es divulgà considerablement. Ben aviat es publicà la segona edició, a la qual anaren seguint-ne de successives.

La bona acollida i l'èxit que assolí el primer títol de la «Biblioteca gerundense de estudios e investigaciones», i la intensa activitat del seu autor, el portaren a la successiva publicació de noves obres, que, en un magnífic conjunt, constitueixen un monument bibliogràfic a les terres gironines, als seus homes i a les seves gestes.

Ben aviat es posà a la venda **Gerona popular**. Un llibre molt atractiu, perquè a més de dades extretes de diverses fonts bibliogràfiques i documentals, se n'hi troben moltes que són producte de la directa observació o de la transmissió oral. Pel llibre hi passa la vida diària



Joaquim Pla i Cargol, als 70 anys.

d'una Girona que encara hem arribat a viure una mica, i que també hem vist anar desapareixent.

Al 1943 publica la primera edició de la **Gerona Arqueològica y Monumental**. Per primera vegada es dona una visió de conjunt dels monuments gironins.

Segueix **La provincia de Gerona**. Llibre d'una gran utilitat i de freqüent consulta. Al mateix any, el 1945, surt **Tradiciones, santuarios y tipismo de las comarcas gerundenses**, llibre que en certa manera es complementada amb l'anterior.

Al 1948 es posa a la venda **Biografías de gerundenses**, amb notes biogràfiques de més de mil dos-cents gironins, classificades per les poblacions d'origen. Es un dipòsit riquíssim de dades, que comportà un pacient i llarg treball de recollida i ordenació. La seva consulta és bàsica i insubstituïble.

**Plazas fuertes y castillos en tierras gerundenses**, publicat al 1950, reuneix un cúmul de materials dispersos i fa veure l'interès de moltes construccions a les quals malauradament s'havia dedicat poca atenció.